

UNIUNEA EUROPEANĂ

XARNI PREZENTĂCIA

O trinto Evaluaciaqo Rapòrto si kerdo and-o kontràkto **"I Implementàcia e Planosqi vaş i Evaluàcia e Operacionalone Programosqi Kompetitivipen 2014-2020, o 1-to Lòto: I evaluàcia e intervencienqi POC (Operacionàlo Progràmò Kompetitivipen) and-o umal e rodipnasqo, buxlàripnasqo, inovaciaqo"** (o Progràmò) phandavdo maşkar o Ministèro e Investicienqo thaj e Evroputne Projektorenqo thaj i asociàcia kerdi andar o Themutno Institutò vaş Zanjrikanò Rodipen and-o Umal e Butàqo thaj e Socialone Brakhipnasqo (Lìdero) thaj o S.C. ERNST&YOUNG SRL (Asociàto), kontràkto kerdo and-o projèkto **"I Implementàcia e Planosqi vaş i Evaluàcia e Operacionalone Programosqi Kompetitivipen 2014-2020"**. O rapòrto prezentisarel e konklùzie vaş i trinto evaluaciaqi buti, kerdi and-i periòda novembro 2022-àvgusto 2023, dikhindoj e intervèncie lovàrde and-o POC 2014-2020, vaş rodipen, tehnologikano buxlàripen thaj inovàcia (CDI), te del pes vast k-o ekonomikano kompetitivipen thaj k-o buxlàripen e biznisurenqo.

E intervèncie vaş rodipen, tehnologikano buxlàripen thaj inovàcia anen lenqi dirèkto kontribùcia k-i implementàcia e Themutne Strategiaqi vaş Rodipen, Buxlàripen thaj Inovàcia 2014-2020 thaj den vast k-o Parteneripnasqo Akòrdo 2014-2020, speciàlo e direktone kontribuciasa k-o keripen e obiekivosqo – O buxlàripen e rodipnasqo, e tehnologikane buxlàripnasqo thaj e inovaciaqo.

I metodològia e evaluaciaqi labàrdàs jekh sètòs e analizenqe tipurenqo maşkar savende si i evaluàcia bazisardi p-i teòria, i kontrafaktuàlo evaluàcia e impaktosqi, vi i metòda diferènçe and-e diferènçe k-o regionàlo nivèlo.

And-o ansàmblo, **POC anglidàs k-e trebaimata thaj provokàcie phandle e tiknàrde nivelostar e ekonomikane kompetitivipnasqo k-o themutno nivèlo, ristàrindoj e programosqi relevànca vaş o ekonomikano kontèksto thaj e CDI andar i periòda 2014-2020**, mamuj o tikno progrèso registrisardo k-o nivèlo e relevantone sikavnenqo dikhindoj i evolùcia thaj i performànca e sistemoqe vaş CDI. **O impàkto e intervencienqo sas generaloste pozitivò**, e kerde investicie andine kontribùcia and-e nesave kàzurà k-o àchavipen anda so dikhel o tiknàripen e sikavnenqo, thaj and-e aver kàzurà k-o inkeripen vaj o lokho baràripen kadalenqo.

E rezultàturà palal i akanutni evaluàcia àcàrde but e rezultàturà andar e anglutne evaluaciaqe butà andar e berša 2020 thaj 2022, sikavindoj and-e detaja, and-e nesave kàzurà, nesave neve aspèkturà. Kadala rezultàturà vazdàrde o fàkto ke o paruvipen angledikhlo and-o momènto kana sas projektisardo o progràmò sas kerdo, and-jekh laçi mezùra, e intervèncie isindoj laçhes tradine karing e arakhle trebaimata. Ame patàs ke **e pozitivò, kerde efèkturà avilenas maj importànto kana nesave kontekstuàlo fàktorurà avilenas favorutne** and-jekh maj bari mezùra (e lovàripnasqi intensitàta vaş o sistèmo CDI avilàsas kodoja planifikisardi, o krisutno thaj institucionàlo kàdro avilàsas maj stabilo thaj maj prediktìbilo, e ekonomikane evolùcie na avilenas azbaline negativone çhandeste e krizatar COVID-19 thaj e krizatar e maripnasqi andar i Ukraina).

E intervèncie dikhindoj o baràripen e zanjrikanò şajnipnasqo and-e umala vaş godàver specializàcia thaj sastipen sikavde pen sar **baxtagoresqe intervèncie, vastdindoj i angazàcia e neve roditrenqi thaj o baràripen e ginesqo e roditrenqo save keran buti and-e laçharde, rodipnasqe infrastruktùre**. E entitàturà save si beneficiàrurà registrisarde laçharimata e inovaciaqe şajnipnasqe, o buxlàripen e neve aktivimatenqo thaj/vaj rodipnasqe direkcienqo thaj o buxlàripen e manusikane kapitalosqo, thaj e pozitivò efèkturà sas vi andar o POC.

And-i periòda 2014-2023, o kotorliipen e Rumuniaqo and-o rodipen k-o nivèlo e Evroputne Uniaqo baràrdàs, and-i komparàcia e periodasa 2007-2013. *E intervèncie lovàrde vaş o baràripen e kotorliipnasqo and-o rodipen k-o nivèlo e Evroputne Uniaqo andine lenqi kontribùcia k-o baràripen e rumunikane kotorliipnasqo k-e progràmurà e Evroputne Uniaqe, sar Orizònto 2020, vaj k-e aver maşkarthemutne progràmurà*. E vastdinipnasa e avrutne roditrenqo, sas kerde e trebutne premise vaş o zoràripen e şajnipnasqo vaş CD e organizacienqo save si beneficiàrurà.

E intervèncie dikhindoj o baràripen e privatone investicienqo and-o CDI sas len **pozitivò efèkturà opral e biznisurà e aktivipnasa vaş CD**. E evaluaciaqe rezultàturà sikavde jekh pozitivò impàkto opral o baràripen e privatone pokinimatenqo vaş CDI, k-jekh berš katar i intervència. **Sathaj tikne and-o totàlo, e baràrimata e pokinimatenqe vaş o kapitàlo sas, paşal sasteste, andar e intervèncie e programosqe**.

UNIUNEA EUROPEANĂ

And-o kàzo e *intervencienqo POC dedikime k-o baràripen e transferosqo vaś zanimata, tehnologia thaj personàlo saves si les kompetènçe CDI maśkar o pùblico, rodipnasqo mèdio thaj o kodova privàto*, analizisarindoj e evolùcie e programosqe sikavnenqe, dikhel pes vastne kontribùcie k-o azbalipen e resenqo stabilime vaś o berś 2023, **jekh baro impàkto sas dikhlo opral o gin e biznisurenqo kaj sombutikeren e rodipnasqe institucienca**, sikavno anda kaj i res sas but nakhli prdal. Sa kadja, **o POC andàs pozitivò kontribùcia k-o baràripen e ginesqo e kompanienqo kaj sas žutisarde vaj kaj si len žutimos k-ašte thon andre neve produkturà p-o mårketo**. E projèkturà tradine vi k-o keripen e neve mangimatenqo anda brevèturà thaj k-o keripen e ko-publikacienqo pùblico privàto.

O vastdinipen POC sas but vastno and-o umal CDI and-i Rumùnia, o dinipen e lovenqo vaś kado umal katar e themesqo buzeto sas but tikno. Kadaja sas i kàuza kaj determinisardàs i implementàcia e baxtagoresqe projekturenqi, te na avilàsas kado progràmo, e aktivimata dedikime k-o rodipen avilenas bi importànto and-i komparàcia e trebaimatenca e marketosqe, thaj kadja e organizàcie vaś CD, thaj e firme àstisarde te lien baxtagoresqo pokinipen.

E efèkturà registrisarde vaś o POC si len o potenciàlo te inkeren pen po lùngo vaxt. O inkeripen po lùngo vaxt e efekturenqo trebul te avel vastdino e avutne politikendar thaj programurendar, save te den vast k-o parteneripen maśkar rodipen thaj indùstria, e prediktabilitetostar e lovàrimatenqo, e stabilitetostar thaj prediktabilitetostar e krisutne, institucionalone thaj fiskalone kadrosqo, ama vi nesave globalone evolucienqo sar o baràripen e impaktosqo e digitalizaciaqo.

E evaluaciaqe konstatàcie determinisarde o formulisaripen e nesave **rekomendacienqo speciàlo vaś o Ministèro e Rodipnasqo, Inovaciaqo thaj Digitalizaciaqo thaj vaś e Managementosqi Autoritèta e Programosqi** dikhindoj: **o baràripen e lovàripnasqo vaś o umal CDI** e resasa te zoràrel thaj te stimulisarel e evolùcie moderato favorutne andar o privàto sektòro thaj te žutisarel o lačharipen e evolucienqo andar o pùblico sektòro, **o ristàripen e stabilitetosqo vaś o relevànto krisutno thaj institucionàlo kàdro** anda e stratègiko obietivurà stabilime, k-ašti te avel prediktibilo i implementàcia e projekturenqi thaj o **ristàripen e manuśikane resursenqo kaj si specializime and-e umala vaś godàver specializàcia**, vi o ristàripen e lovàripnasqe sursenqo trebutne vaś i aktualizàcia e kompetencenqi thaj i specializàcia spidindi e roditrenqi kaj keran buti e buxlàrde infrastruktura.

E rekomendàcie vaś o lačharipen e implementaciaqe strategიაqo dikhen, šerutnes, o tiknàripen e evaluaciaqe periodenqo thaj o kontraktisaripen e projekturenqo, o ristàripen e trebutne resursenqo vaś evaluàcia thaj kontraktisaripen, i eficientizàcia e institucionalone cirkuiturenqi, o baràripen e maj but bare implementaciaqe periodaqo e projekturenqi, o zoràripen e vakàripen thaj e informisaripnasqe sesienqo, thaj o baràripen e stabilitetosqo thaj prediktabilitetosqo k-e kompeticiaqe termenurà thaj k-e termenurà vaś evaluàcia-kontraktisaripen-rambursàcia.

E rekomendàcie vaś o lačharipen e monitorizaciaqe procedurenqo dikhen o tiknàripen e birokraciaqo, o sadàripen e mangle dokumenturenqo, o lačharipen e platformaqo MySMIS thaj laqo labàripen k-ašti te lokhàrel pes o vakàripen maśkar e beneficiàrurà e programurenqe thaj e zene save keran i texnikani thaj lovàripnasqi monitorizàcia, o lačharipen e funkcionqo pi plattfòrma MySMIS, e akcebillitetosqo e informacienqo, e validaciaqe mekanismurenqo e informacienqe, o xramosaripen e trinečhononqe raporturenqo vaś monitorizàcia OI Rodipen e aspekturenca dikhindoj o vaxt katar o thovipen e lovàripnasqe mangimatenqo si k-o kontraktisaripen e projekturenqo, vi e vaxta vaś o d'ilgipen e implementaciaqe periodenqo e projekturenqe, o tiknàripen e ginesqo e mangle eksplikacienqi vaś e rambursaciaqe mangimata, o biparuvipen e regulenqo kana kerel pes i implementàcia e projekturenqi vaj maśkar o thovipen e projekturenqo thaj o kontraktisaripen, o sadàripen e raportisaripnasqo e aktivimatenqo.

E rekomendàcie vaś o lačharipen e lovàripnasqe cirkuitosqo e projekturenqo lien and-o dikhipen, šerutnes, te kerel pes eficiento o rambursaciaqo procèso/o procèso vaś o dinipen palpale e pokinimatenqo karing beneficiàrurà thaj o vakàripen e beneficiàrurenca anda so dikhel o eligibiliteto e pokinimatenqo, te sadàrel pes o thamikano kàdro pa kinimata vaś IMM (tikne aj maśkarutne biznisurà), te tiknàrel pes o gin e mangle eksplikacienqo thaj e vaxtenqo vaś o keripen kadalenqo. Sa andar i lovàripnasqi perspektiva, rekomendisarel pes te kerel pes marketosqe analize k-ašte kerel pes lovàripnasqe instrumenturà vaj te zoràrel pes kodola kaj si k-o regionàlo nivèlo, e resasa te lokhàrel pes o akcèso e organizaciènqo kaj si beneficiàrurà k-e projèkturà e evroputne lovàripnasa, maj but e IMM, thaj te zoràrel pes o šajnipen e beneficiàrurenqo kadja, k-ašti te avel jekh po but baro gin e projekturenqo thode and-o operacionàlo progràmo. Na and-o palutno rènd, o lokhàripen e aksesosqo k-e krèdite and-e

UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale
2014-2020

bànka vaş o vastdinipen e sompokinipnasqo thaj o dinipen e fiskalone lokhărimatenqo e firmenqe kaj keren rodipen-buxlăripen aştizenas te den vast k-jekh maj lačno keripen e kasave projekturenqo.